

«ЗАПОРІЗЬКИЙ ВИРОБНИЧИЙ АЛЮМІНІЄВИЙ КОМБІНАТ» — підприємство кольорової металургії.

Засн. 1933 як Дніпров. алюм. комбінат проект. потуж. 20 тис. т металу на рік (будівництво розпочато 1930). До його складу ввійшли глинозем., електроліз. та електрод. заводи, які після перейменування комбінату у Дніпров. алюм. завод (1934) стали цехами. У червні 1933 виплавлено перший алюміній, у травні 1934 одержано власний глинозем. У серед. 1930-х рр. у завод. лаб., яку очолював інж.-дослідник А. Янов, розроблено технологію виробництва кристаліч. кремнію, синтет. та електротерміч. силуміну. У квітні 1936 введено в дію цех з виробництва силікоалюм. сплавів (згодом електротерміч. цех), де 1939 розпочато випуск кристаліч. кремнію. Наприкінці 1930-х рр. 30 працівників заводу зазнали сталін. репресій (з них 25 осіб розстріляно влітку та восени 1938, а 5-х засуджено до 10-річ. ув'язнення). До 1941 — найбільше підприємство з виготовлення алюмінію в Європі (виплавило 75 % алюмінію і увесь кристаліч. кремній у СРСР). Під час 2-ї світової війни устаткування та робітників (824 особи) заводу евакуйовано у м. Кам'янськ-Уральський (Свердлов. обл., РФ; виробництво розгорнуто на Урал. алюм. заводі) та м. Новокузнецьк (Кемеров. обл., РФ; споруджено новий алюм. завод). 5 працівників комбінату, які брали участь у 2-й світ. війні, отримали звання Героя Рад. Союзу. Під час нім.-фашист. окупації Запоріжжя підприємство було повністю зруйноване. 1944 розпочато його відбудову, 1949 завод виготовив перший післявоєн. алюміній. Цього року на підприємстві працювали 1,5 тис., 1950 — 5 тис. осіб. 1949 введено в експлуатацію електроліз., 1955 — глинозем., 1958 — з виробництва кристаліч. металевих порошків та кремнію, 1965 — алюмокремнієвих сплавів (силуміну) електротерміч. способом (перший у світі), 1969 — пило-ловлювання, 1974 — товарів нар. споживання цехи. 1953 на підприємстві створ. дослідно-експерим. майстерню під керівництвом І. Сніжка (від 1957 — цех), що займалася розробленням та впровадженням нових методів і засобів електроліз. виробництва (понад 900 раціоналізатор. пропозицій та винаходів). Наприкінці 1950-х — на поч. 1960-х рр. у завод. лаб. глинозем. цеху заводу під керівництвом Т. Бекузарової проводили фундам. дослідж. з перероблення бокситів із підвищеним вмістом органіч. сполук (наук. розробки впроваджено на ін. алюм. заводах СРСР; досвід переймали вітчизн. спеціалісти, а також фахівці із Румунії, Чехословаччини, Туреччини, Югославії; надходили пропозиції з перероблення бокситів із Гвінеї, Ямайки, Гайани, Бразилії, Австралії). У червні 1960 у дослід. печі одержано перший металевий порошок із вмістом заліза

понад 98 %. У квітні 1961 введено у пром. експлуатацію прокат. стан з виробництва першого укр. алюм. дроту із рідкого металу: дир. *І. Стрельченко* (1955–72) нагородж. Державною премією СРСР. Від 1978 завод експлуатує Глухів. кар'єр кварцитів (Сум. обл.) як сировинну базу для виробництва кремнію. 1981 введено в дію шламонакопичувач глинозем. цеху (збудовано за 37 км від міста, що значно зменшило потрапляння шлаковідходів у Дніпро), газоочищувач 1-ї серії електроліз. цеху, трифазні печі з виплавлення кристаліч. кремнію. Наприкінці 1980-х рр. завод забезпечував 80 % потреб алюмінію в УРСР. Від 1990 — сучасна назва. До його складу ввійшли Глухів. кар'єр кварцитів та трест «Укркольорметремонт». У цьому ж році вироб. потужності заводу досягли 260 тис. т глинозему, 100 тис. т алюмінію та його сплавів, 2 тис. т кристаліч. кремнію на рік. Від 1994 — ВАТ. 1998 вперше у світ. практиці на комбінаті впроваджено піч постій. струму; 1999 введено в дію завод алюм. дроту; 2000 одержано перший метал у відділ. рулон. заготовки заводу алюм. фольги (потуж. 16 тис. т на рік). Від 2001 — у приват. власності: спочатку рос. ЗАТ «АвтоВАЗ-Інвест», від 2004 — «Сибір.-Урал. алюм. компанії», від 2007 — об'єднаної компанії «Російський алюміній». Того ж року комбінат виробив 265 тис. т глинозему і 113 тис. т алюмінію. Підпр-во спеціалізується на виробництві металург. глинозему, первин. алюмінію, алюм. сплавів для автомоб. та с.-г. машинобудування, кристаліч. кремнію для напівпровідник. промисловості, товарів нар. споживання. 1961 за розробку і впровадження компенсац. ртутно-випрямних перетворювач. агрегатів 2-х працівників відзначено Ленін. премією, одного (за вагомі успіхи у розвитку кольор. металургії) — почес. званням Герой Соц. Праці; 1966 за випуск силуміну завод та 4-х працівників нагородж. орденом Леніна, одного відзначено званням Герой Соц. Праці. Нині комбінат — єдиний в Україні і найбільший у Сх. Європі виробник алюмінію, легованих сплавів на його основі та кристаліч. кремнію. Осн. напрями експорту — країни СНД, Швейцарія, Нідерланди, США, Німеччина, Італія. Соц. сфера: бази відпочинку на о-ві Хортиця та Азов. морі; Будинок культури, в якому діє нар. фольклор. ансамбль «Бунчук»; 2 б-ки. Підпр-во спонсоровало (до 2009) багатораз. чемпіона та володаря Кубка України жін. баскетбол. команду «Козачка-ЗалК». Кількість працівників (2009) — бл. 2 тис. осіб. Підпр-во очолювали *Д. Ільїнков* (1972–88) та *І. Бастрига* (1988–2002), від 2007 ген. дир. — О. Котюк.

Рекомендована література

1. ЗалК. Серебристые крылья успеха: К 75-летию комбината. З., 2007.

І. Г. Павленко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат / І. Г. Павленко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-15434>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).